

О. А. Бойко, студентка 3 курсу денної форми навчання юридичного факультету ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”; науковий керівник – доц. кафедри державно-правових дисциплін ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”, канд. юрид. наук В. М. Завгородня

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Робота присвячена дослідженню правових засад доступу до екологічної інформації, з’ясуванню окремих недоліків правового регулювання в цій сфері. Вивчається питання щодо можливості обмеження цього права, коло суб’єктів зобов’язаних надавати громадськості екологічну інформацію, законодавчий порядок доступу до інформації про стан довкілля, зокрема шляхи її одержання.

Ключові слова: екологічна інформація, права громадян, обмеження права, суб’єкти екологічно-інформаційного забезпечення, доступ до екологічної інформації.

У сучасний період розвитку суспільства великого значення набула поінформованість населення про різні явища, предмети, процеси навколишнього середовища, що відбуваються як у світі загалом, так і в конкретних країнах, зокрема. Тому серед комплексу екологічних прав громадян, які закріплені в чинному законодавстві України, особливого значення набуває право на доступ до екологічної інформації.

Конституція України у ч. 2 ст. 50 закріпила положення, згідно з яким кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена [1]. Разом з тим, у ст. 9 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” зазначається, що кожний громадянин України має право на вільний доступ до інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та вільне отримання, використання, поширення і зберігання такої інформації, окрім обмежень, встановлених законом [2]. У свою чергу у п. 3. 6. Положення про порядок надання екологічної інформації сформульовано норму: “У запиті про надання екологічної інформації може бути відмовлено, якщо вона становить державну таємницю” [3], а це суперечить ст. 50 Конституції України. Тому, враховуючи, що Основний Закон держави має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на її основі та повинні їй відповідати, можна стверджувати, що положення чинного законодавства, які встановлюють певні обмеження у доступі громадян до екологічної інформації, є неконституційними.

На практиці досить часто трапляються й інші способи обмеження права на доступ до екологічної інформації, зокрема шляхом віднесення її до комерційної таємниці. Проте, це є суттєвим порушенням екологічного законодавства, адже при зіткненні громадського і комерційного інтересів, перевага повинна надаватися саме громадському інтересу. Так, відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 21 Закону України “Про інформацію” до інформації з обмеженим доступом не можуть бути віднесені відомості про стан довкілля, якість харчових продуктів і предметів побуту [4]. Таке ж положення міститься і у ч. 1 ст. 7 Закону України “Про доступ до публічної інформації” [5]. Крім того, згідно з ч. 11 ст. 30 Закону України “Про інформацію” інформація з обмеженим доступом може бути поширена без згоди її власника, якщо ця інформація є суспільно значимою, тобто якщо вона є предметом громадського інтересу і право громадськості знати цю інформацію переважає право її власника на захист. Тому суб’єкти господарювання завжди повинні відокремлювати відомості, що містять в собі екологічну інформацію, від інших видів інформації та надавати її громадянам, навіть якщо вони містяться в одному документі.

Отже, право на доступ до екологічної інформації – це закріплена в Конституції України можливість громадян вільно отримувати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, яка ніким не може бути засекречена, і така можливість може бути обмежена тільки законом в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Право на доступ до екологічної інформації – це абсолютне право громадян, якому кореспондує обов'язок необмеженого кола осіб надавати таку інформацію. Проте, коло суб'єктів зобов'язаних надавати громадськості екологічну інформацію у законодавстві чітко не визначено. Загалом перелік таких осіб закріплений у ст. 25-1 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, а саме до суб'єктів, які здійснюють екологічне інформаційне забезпечення слід відносити спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органи на місцях, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, діяльність яких може негативно вплинути або впливає на стан навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей. Деяко подібна норма передбачена і у п. 2.2 Положення про порядок надання екологічної інформації, проте одночасно у цьому ж пункті зазначається новий суб'єкт – “інші центральні органи виконавчої влади”, але, знову ж таки, чітко не регламентовано, які саме служби, агентства та інспекції мають бути віднесені до цієї категорії суб'єктів. Крім того, у вказаних нормативних актах серед зобов'язаних суб'єктів взагалі не згадуються фізичні особи. Хоча Орхуська конвенція, яка була ратифікована Україною 6 липня 1999 р., передбачає таких суб'єктів (ч. 2. ст. 2) [6]. На нашу думку, це суттєвий недолік українського законодавства. Адже, як зазначає І. П'ятковська, фізичні особи-підприємці повинні бути включені до переліку осіб, зобов'язаних надавати екологічну інформацію, так як в умовах розвитку господарської діяльності їх чисельність зростає і, очевидно, їхня діяльність також може негативно впливати на стан довкілля [7, с. 17].

Існують також проблеми у законодавчому регулюванні порядку доступу до інформації про стан довкілля. Так, на підставі ст. 5 Закону України “Про доступ до публічної інформації” можна виділити два шляхи доступу до інформації: 1) активний – надання інформації за запитом; 2) пасивний – систематичне та оперативне оприлюднення інформації в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет, на інформаційних стендах, будь-яким іншим способом.

У ч. 2 ст. 25-1 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” більш детально регламентований пасивний елемент доступу до екологічної інформації, що є досить позитивним моментом. Проте, спеціалізоване законодавство не в повній мірі розкриває конкретний механізм виконання обов'язків уповноважених суб'єктів щодо надання екологічної інформації. Так, на думку З. Козака, поза увагою законодавця залишилися питання розуміння систематичності інформування населення, а також конкретних видів ЗМІ, через які поширюватиметься екологічна інформація [8, с. 19]. Тому у цій частині законодавство про доступ до екологічної інформації потребує доповнення.

У підсумку доводиться констатувати, що чинне законодавство України містить низку недоліків у сфері правового регулювання права громадян на доступ до екологічної інформації, обмежуючи тим самим обсяг можливостей громадян при реалізації конституційних прав на отримання екологічної інформації, що погіршує становище громадськості, зменшує її роль у процесі забезпечення та реалізації права на безпечне довкілля. Тому, на нашу думку, доцільно внести зміни та доповнення до існуючих нормативних актів або прийняти окремий закон про екологічну інформацію, який би забезпечив більш детальну, чітку та зрозумілу регламентацію права громадян на вільний доступ до екологічної інформації.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>. – Назва з екрана.
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 26.06.91 року № 1264-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12>. – Назва з екрана.
3. Про порядок надання екологічної інформації : Положення, затверджене наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 18.12.2003 року №

- 169 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0156-04>. – Назва з екрана.
4. Про інформацію : Закон України від 02.10.92 року № 2657-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>. – Назва з екрана.
 5. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 року № 2939-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2939-17>. – Назва з екрана.
 6. Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля : Конвенція ООН від 25.06.1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1264-12>. – Назва з екрана.
 7. П'ятковська І. До питання про суб'єкти, що зобов'язані надавати екологічну інформацію / І. П'ятковська // Вісник екологічної адвокатури. – 2006. – № 30. – С. 16–18.
 8. Козак З. Порядок доступу до екологічної інформації: окремі правові проблеми / З. Козак, Н. Стецик // Вісник екологічної адвокатури. – 2006. – № 30. – С. 18–21.

Бойко, О. А. Правове забезпечення доступу до екологічної інформації [Електронний ресурс] / О. А. Бойко / Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bulletin.uabs.edu.ua/store/jur/2011/4508ba932d05e25ae1a1bac89a12f56d.pdf>